

ŘÍMSKÉ MALÍŘSTVÍ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ŘÍMSKÉ MALÍŘSTVÍ

VY_32_INOVACE_DVK1220

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Antické umění
- Předmět: DVK / 1. ročník
- Anotace: Obrazová prezentace vývoje římského malířství

Přestože bylo **římské malířství a sochařství** silně a trvale ovlivňováno řeckým uměním, **rozvinulo vlastní rysy charakterizované věcným pojetím reality a smyslem pro individuálnost jevu**. V sochařství se rozvinulo je především **v podobizně a historickém reliéfu**.

Historickým reliéfům odpovídala i **historická malba**, rekonstruovaná dnes již jen z literárních pramenů a málo dochovaných zlomků. Byla zvláště oblíbena pro náměty skutečných válečných tažení a triumfálních průvodů. Obrazy byly vystavovány na fóru nebo byly nošeny na dlouhých tyčích.

Římská místní božstva, numina, neměla původně žádnou podobu, teprve po dotyku s řeckou mytologií byla antropomorfizována a vytvořila paralelu k řeckým božstvům a mýtům: Jupiter, původně numen Albského pohoří v Latii, odpovídal vzezřením Diovi, Diana, božstvo lesů Latie kolem Říma, nabyla podobu řecké Artemidy apod.

Pompeje pohřbeny lávou a sopečným popelem

Pompeje ještě nebyly zcela obnoveny po zemětřesení z r. 63, když je r. 79 zcela zasypal výbuch Vesuvu.

Ke katastrofě došlo zcela nečekaně, jen málo z 20 000 obyvatel se dokázalo zachránit. Na město se vylila žhavá láva a krupobití kamenných úlomků.

V následujících dnech se na Pompeje snesl obrovský oblak popela a pohřbil je pod nánosem silným mnoho metrů.

Tři obyvatelé Pompejí chycení do pasti lávou ve svém sklepě
Obraz ženy z Pompejí (nástěnná malba, Museo Nazionale, Neapol)

POMPEJSKÉ NÁSTĚNNÉ MALÍŘSTVÍ

- římská nástěnná malba provedená technikou **freska a tempery** v budovách v **Pompejích**, případně v přilehlém **Herculaneu a Stabiích**, zasutých několikametrovou vrstvou sopečného popela při výbuchu Vesuvu v roce 79 n. l.

- Zčásti byla nástěnná díla se stěn sňata a přenesena do muzeí, např. do neapolského muzea, zčásti zůstala in situ, na místě. Od 1748 byly Pompeje soustavně odkrývány, zprvu se zřetelem na umělecká díla, později pro získání celkové představy o životě v římském městě a životě jeho obyvatel.
- Koncem 19. století (1882) provedl badatel A. Mau, vycházející přitom z Vitruvia, **rozdělení pompejského malířství na čtyři fáze**, z nichž každá je ještě dále dělena. Protože pompejské nástěnné malířství je nejlépe dochovaným příkladem římského malířství, jsou k jeho fázím analogicky vztahována i díla v **Římě** a jinde.

- ***Přestože velkou část nejlepších pompejských maleb vlastní neapolské muzeum, úplný přehled o tomto antickém umění získáme jen v Pompejích, neboť jednotlivé malby vytržené ze souvislosti snadno ztrácejí na přesvědčivosti.***
- ***Zde je možné sledovat přirozený vývoj stylů a techniky antického malířství od II. stol. př. n. l. až do konce I. stol. n. l.***
- ***Podle způsobu provedení dekorace, jejího charakteru a působení, můžeme najít čtyři v podstatě odlišné styly, někdy označované jako***
 - ***inkrustační styl***
 - ***architektonický styl***
 - ***egyptský styl***
 - ***ornamentální styl***

1

První styl , nepřesně zvaný **inkrustační** podle štukových reliéfů a napodobování zdiva a obkladu stěn, vznikl v 2. století př. n. l. pod silným vlivem helénistického dekorativismu, rozvinutého zejména na ostrově Delos.

- **styl spadá do tufového období výstavby města, tj. do doby před jeho kolonizací Římany.**
- **Obvykle mu bývá vyhrazeno období mezi léty 150 a 80 př.n.l.**
- **Inkrustační dekorace stěny je ve své převážné části spíše řemeslnou prací štukatéra než uměleckou prací malíře. Omítka na stěně je upravena na způsob taenálií, takže se podobá stěně obložené velkými mramorovými nebo barevnými kamennými deskami s 2 - 3mm.**
- **Jako příklad může posloužit *Casa di Sallustio v Pompejích***

**Rekonstrukce
nástěnné malby I. stylu.**

1

***First style decoration in the atrium
of the House of Sallust_ Pompeii***

First-Style Decoration.
Samnite House, Herculaneum.

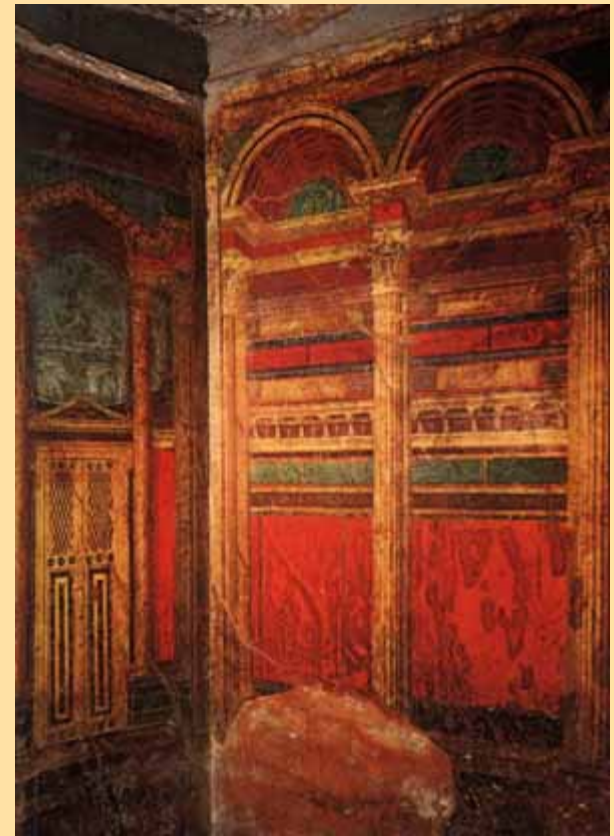
2

Druhý styl (zhruba mezi 80 až 15 př. n. l.), zvaný též **architektonický**, se vyznačuje uvolněním dosud poměrně jednolité malované dekorace a použitím racionální prostorové iluze vyvolávané konstruktivními postupy; k perspektivě v renesančním smyslu však malířství nedospělo.

Dojem prostoru vyvolávaly např. malované architektonické články, před něž byly pro zvýšení iluze postaveny skutečné sloupy apod. V tomto období se však prosadily i figurální kompozice a krajinářské náměty

- **Vila mysterií a Vila labyrint v Pompejích, Laviniina vila v Římě**

- **II. styl se začíná využívat po usazení Římanů ve městě (80 př. n. l. - 14 n. l.).**
- **V tomto, tzv. architektonickém stylu je štukatura nahrazena freskou, těžkopádnost ustupuje lehkosti. Místo řemeslníků nastupují umělci. To platí i pro všechna následující období.**
- **Nový způsob si i nadále uchovává horizontální dělení stěny na tři části. Hlavní důraz je položen na střední část, na plochu mezi soklem a římsou. Je na ní ve většině případů zobrazována architektura, části zařízení domu, krajina, postavy ve skutečné velikosti, legendy a mýty**

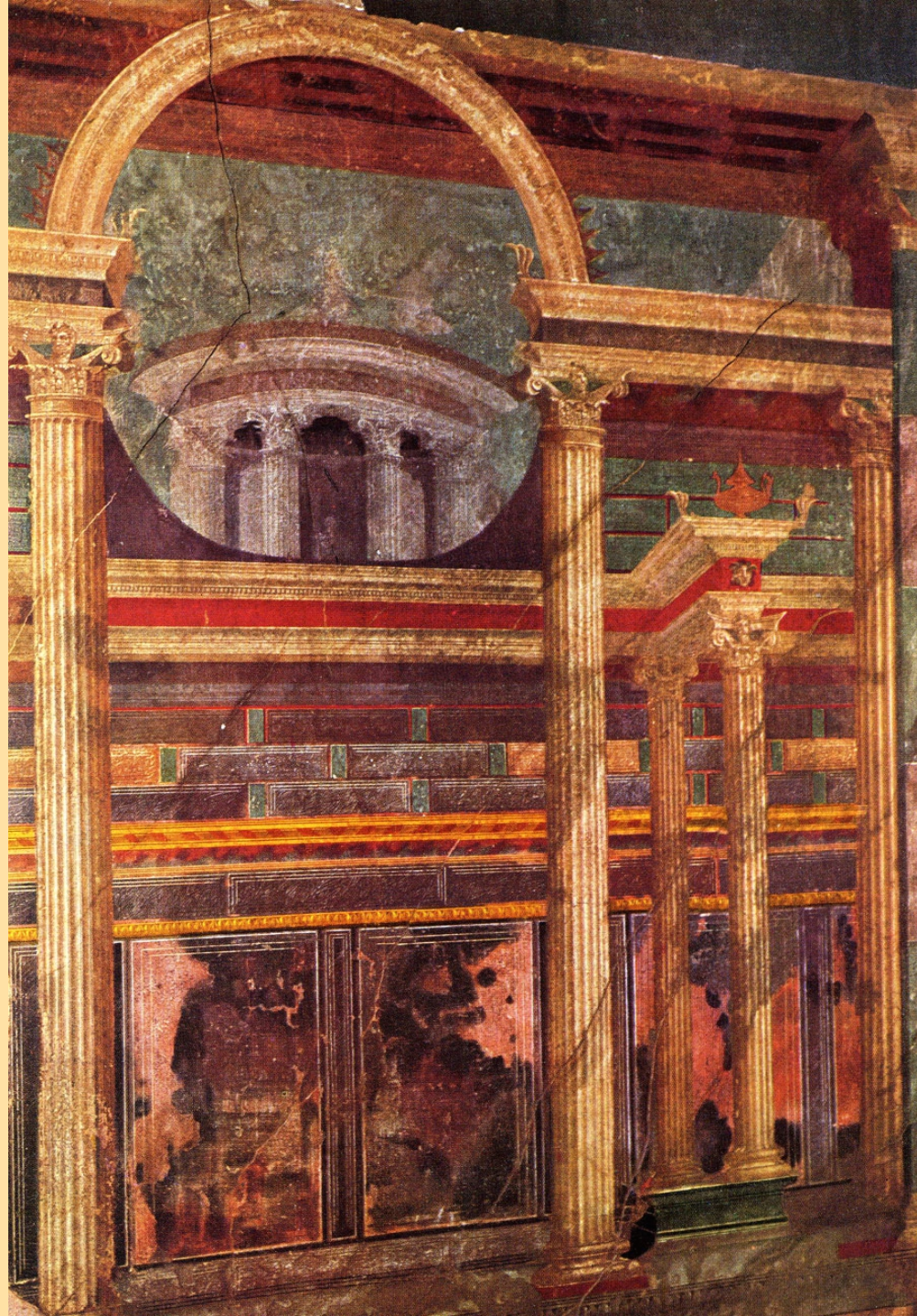

2

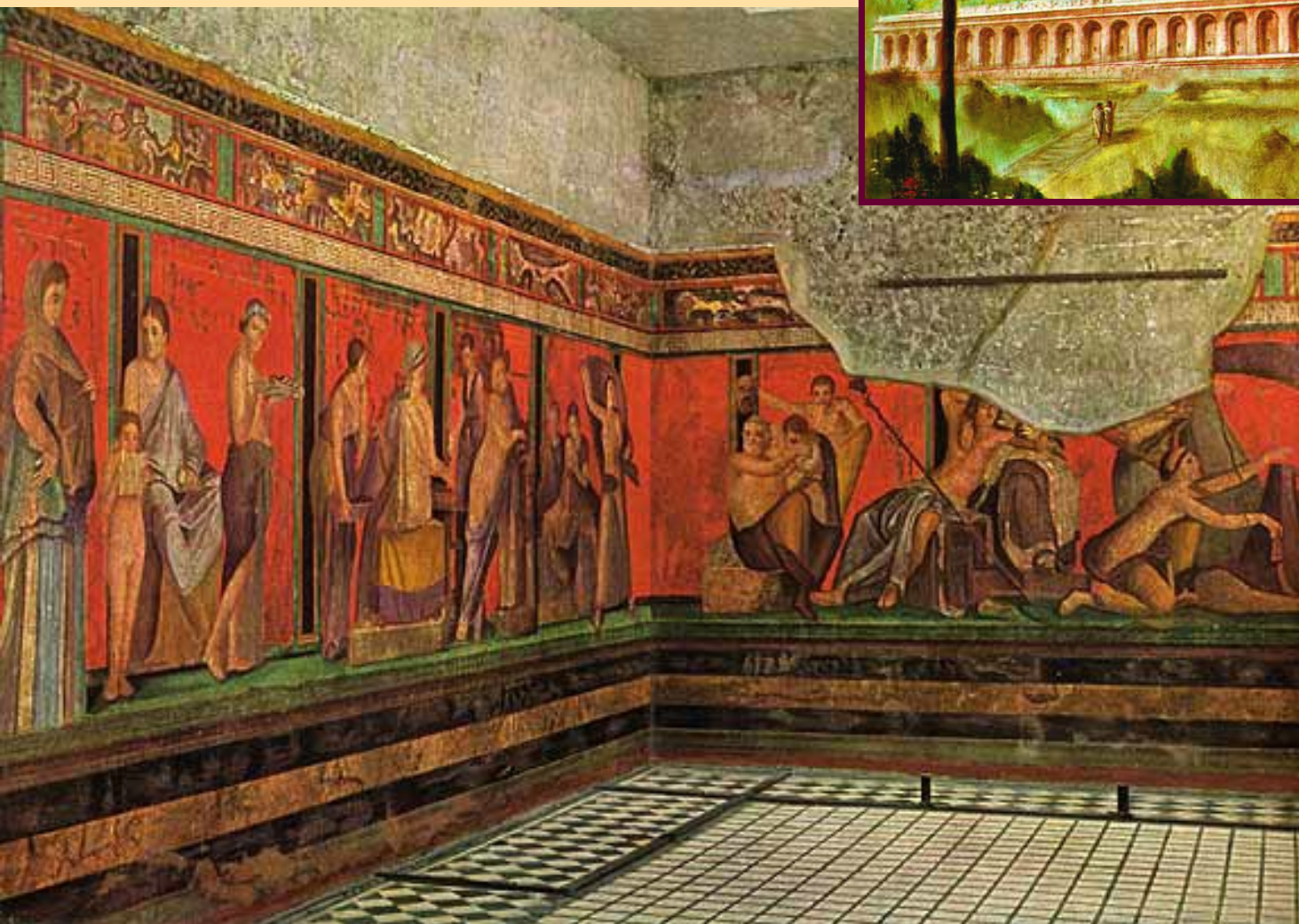
Secondo stile: villa dei misteri

***Second-Style Decoration.
Villa of the Mysteries, Pompeii.***

2

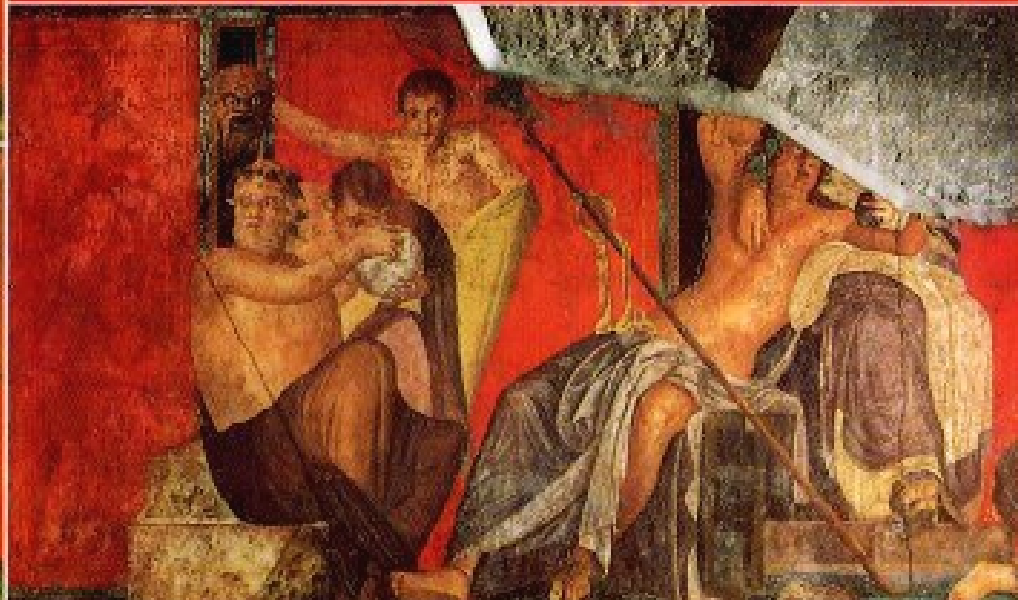
Vila mysterií

POMPEI - VILLA DEI MISTERI

3

Třetí styl (zhruba mezi 15 př. n. l. a 63 n. l.), zvaný též **egyptský** (v jiné lit. i **ornamentální**), byl v důsledku politického vývoje silně vázán klasicistním dobovým vkusem (období Flaviovců), který vedl výtvarný názor k plošnosti a potlačení prostorové iluze, barevně k určité střídmosti. Prosadily se ornamentální prvky, např. girlandy, masky, košíčky apod., malované letmě a minuciózně (**Neronův Zlatý dům v Řím**).

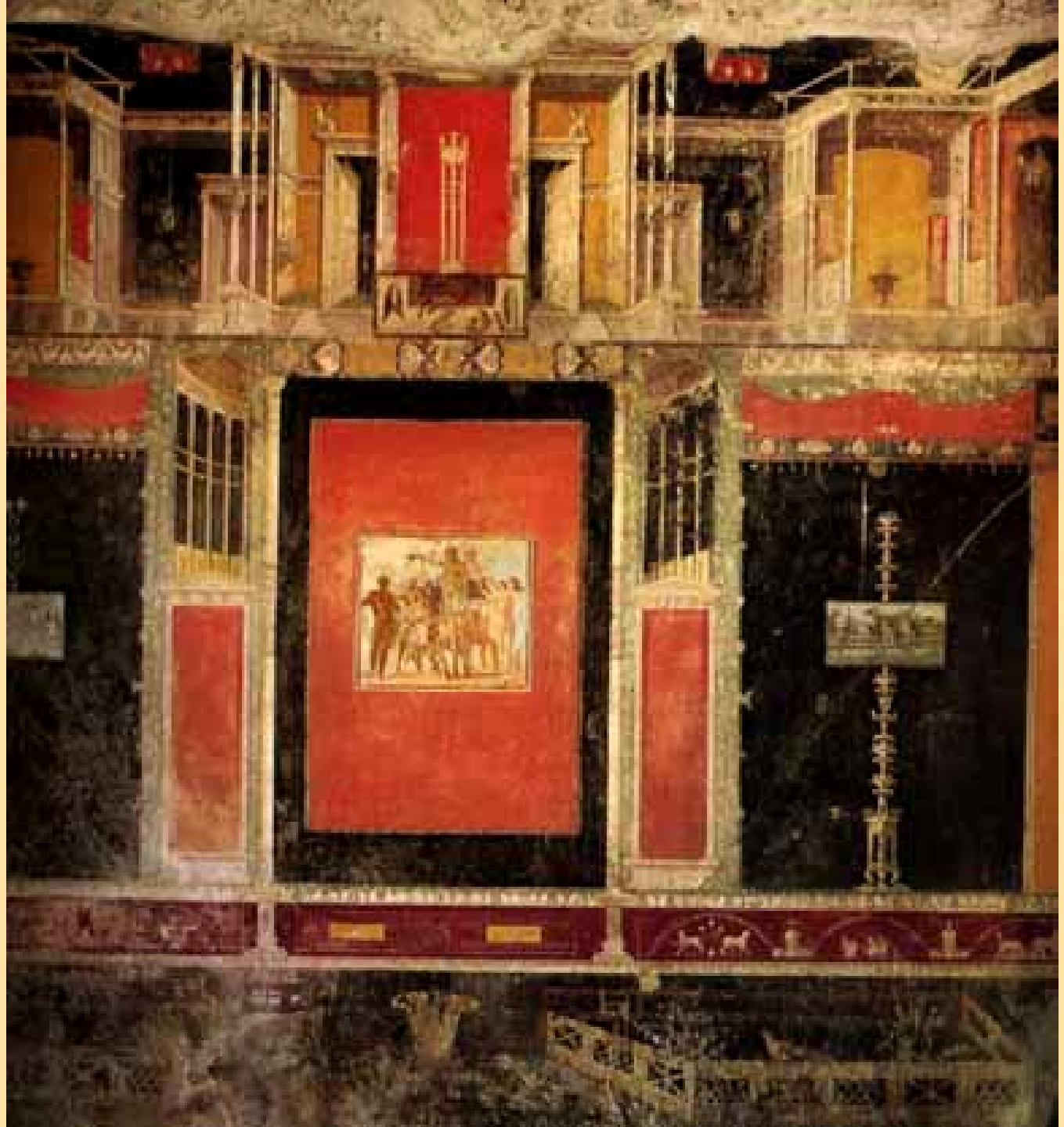
- ***V dalším dochází k „zavírání“ stěn plochou dekorací. To už ale nastává období dekorace ve III. stylu (14 - 62 n. l.).***
- ***Místnosti se stávají uzavřenější a útulnější. Základní vodorovné dělení opět zůstává. Ve spodní části je zase sokl, tentokrát bohatě zdobený tenkými světlými pásy na tmavém pozadí. K hlavní změně dochází opět ve střední vodorovné části stěny.***
- ***Malba uprostřed tohoto pásu připomíná zavěšený koberec: na jednobarevném podkladu (černém, červeném) „visí“ obraz orámovaný tenkými a zdobenými sloupy, obvykle s námětem z řecké mytologie, v duchu Ovidiovy poezie nebo architektonických celků.***

3

*Terzo stile:
casa di Lucrezio
Frontone*

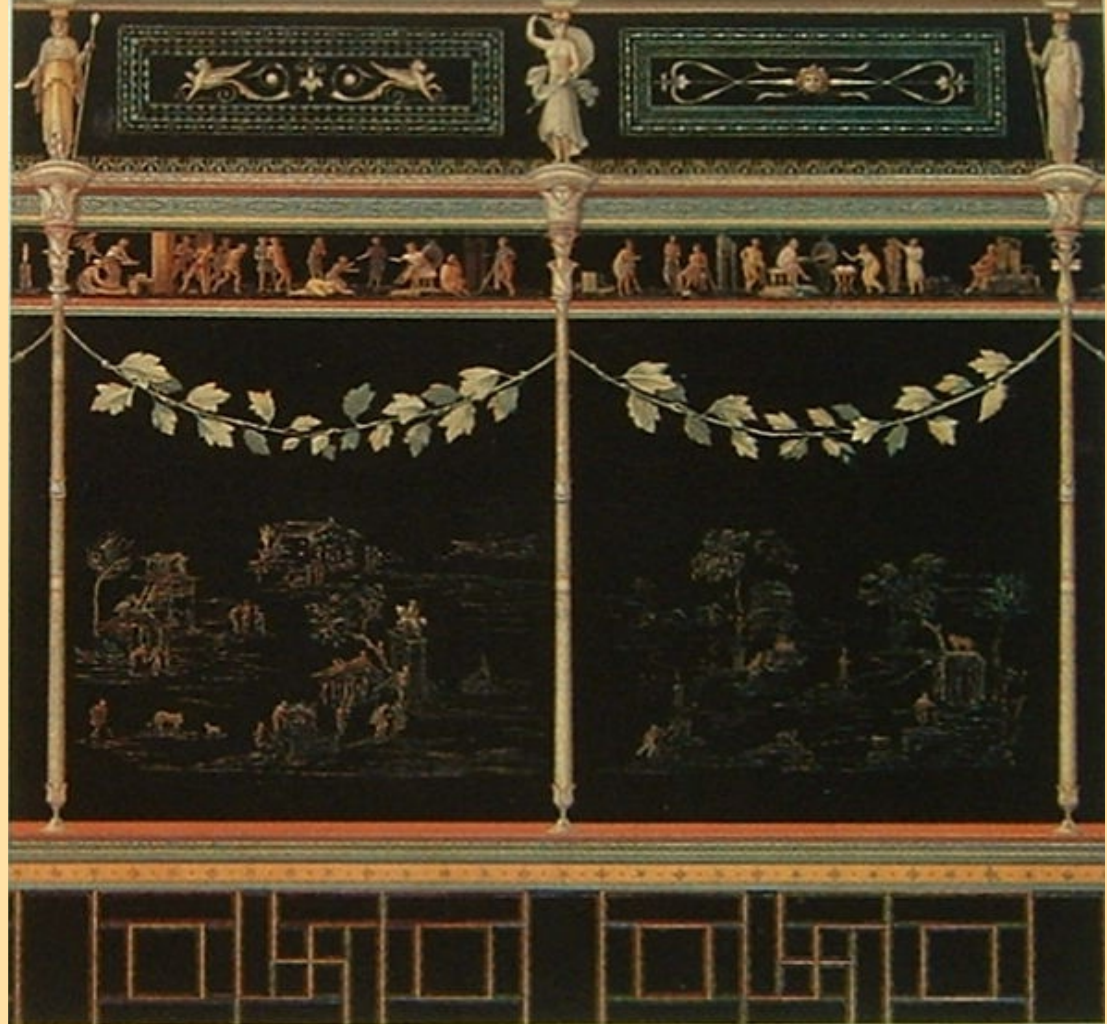

3

**3. styl_Haus des
Lucrezio Fronto**

3

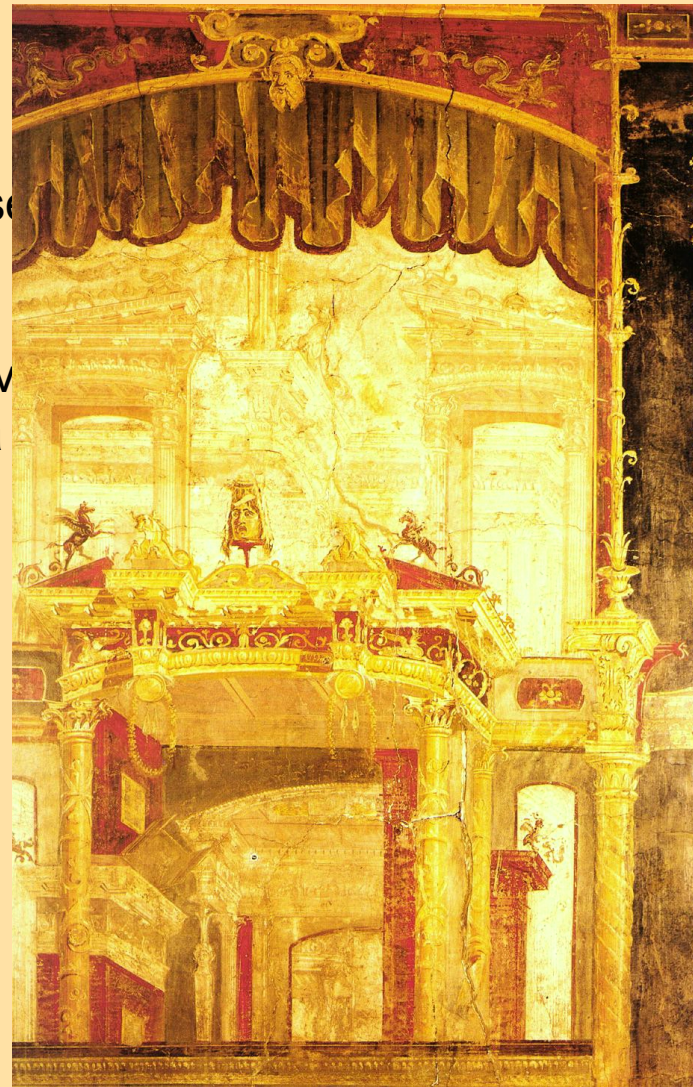
3. styl_farnesina-villa

4

Čtvrtý styl (mezi 63 n. l. a 79 n. l.) je spojen s obnovou a novou výzdobou v roce 63 n. l., po výbuchu Vesuvu, kterým byly Pompeje zčásti zničeny. Styl mísil proto i prvky předchozích údobí, stále složitěji **rozvíjel malovaný architektonický ornament, architektonické prvky a články.**

Ve výtvarném názoru se stal dominantním **malířský zřetel**, a tím i **smysl pro světlo a atmosféru** (**dům Vettiů a dům Dioskurů v Pompejích**). Příznačné bylo používání sytých malířských barev, mezi nimiž se zvláště prosazovala, stejně jako již v předchozím údobí, červená barva, později zvaná **pompejská červeně**. Především tato stylová fáze ovlivnila malířství historizujícího pompejského stylu v 18. a 19. století a jeho doceňování dekorativní účinnosti grotesky (vliv Neronova Zlatého domu v Římě).

- **IV. styl, zvaný ornamentální, se v Pompejích začíná objevovat kol. r. 63 n. l.**
- **Tento poslední styl, který tu nalézáme, velmi dobře ilustruje luxusní a obchodní charakter pompejského domu krátce před erupcí.**
- **Je určitým sloučením či kompromisem především prvků dvou předešlých stylů, a navíc je i částečně rozvíjí.**

4

Napoli - (Museo Archeologico Nazionale) Decorazione pittorica del IV Sec

Dòm Vettiù

4

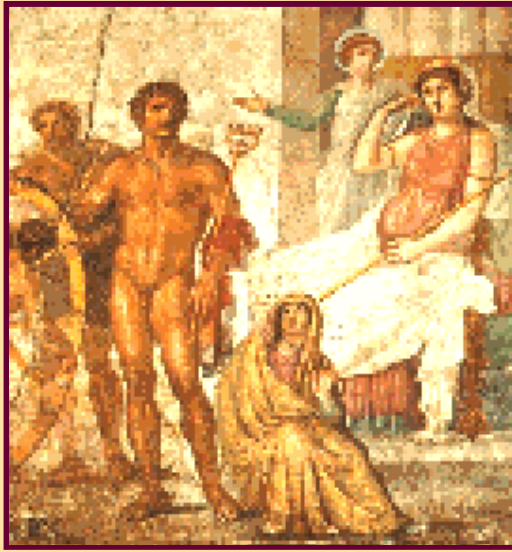

*Hercules as a child –
Wall painting in **the Casa dei Vettii**
(oecus triclinium) at Pompeii.*

4

Quarto stile: villa dei Vetii

Malířství za Flaviovců (**vlastní klasické údobí římského umění**) zaujímalo velmi důležité postavení a odpovídá mu **třetí a čtvrtý styl** pompejského malířství, dekorativní v pojetí úkolu, zobrazující iluzivní architekturu a výhledy do krajín s mytologickými postavami; příznačné byly syté barvy, mezi nimiž vynikala pompejská červeň (Neronův *Zlatý dům* v Římě, jehož výzdoba ovlivnila renesanci a zrod renesanční grotesky a také historizující pompejský styl v 18. a 19. století).

4

Casa dei Vetii.

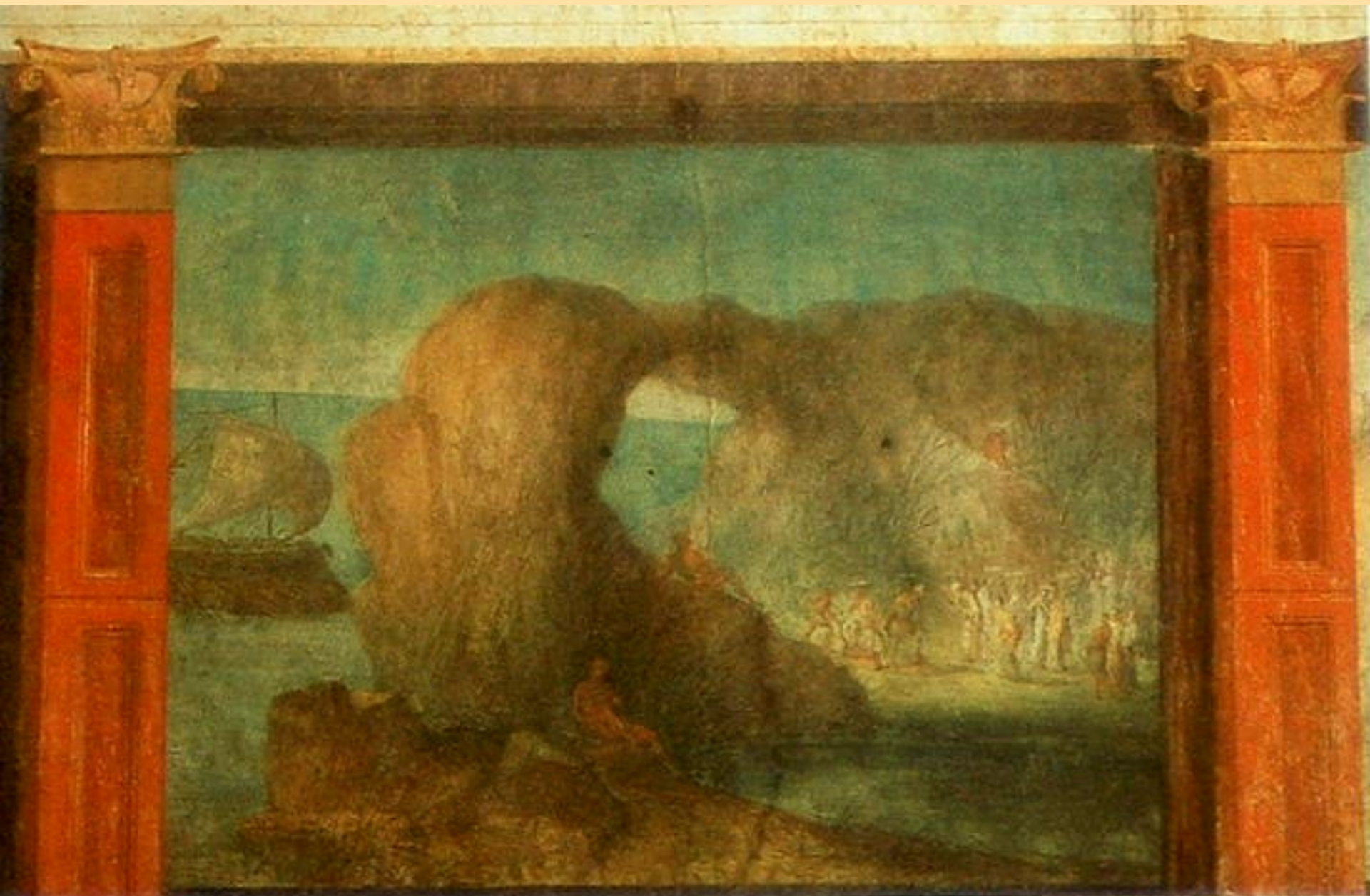
Zpracovávaná témata

- Ta pocházejí hlavně z období helénistického, od III. do II. stol. př. n. l. Znamená to tedy, že jsou čerpána z Řecka, ze světa mýtů.
- Témata římská jsou řídká a objevují se teprve v posledních desetiletích existence města.
- Často je zobrazována **Venuše**, patronka města. Z hrdinů legend se objevují nejvíce **Mars a Aeneas**, z ostatních žánrů pak scény z hostin, z běžného života.
- Velmi zajímavým a svérázným přínosem římských i místních malířů jsou různá **zátiší**. Na takovýchto malbách jsou zobrazována drobná zvířata, drůbež, ryby, ovoce apod., ale i předměty denní potřeby (kuchyňské nádobí, psací potřeby).
- Tato pompejská „mrtvá příroda“ - hlavně ta z 2. poloviny I. stol. - je pozoruhodná především výborným zvládnutím dané techniky, včetně stínů a hry světla (znázornění vody ve skleněném džbánu, lesk na glazovaných a skleněných nádobách apod.).
- Malby tohoto druhu jsou také velmi cenné i z hlediska dokumentárního, neboť poskytují důležité informace o způsobu tehdejšího života.

Peaches
and Glass Jar
wall painting
from Herculaneum
50 AD

Odysseia

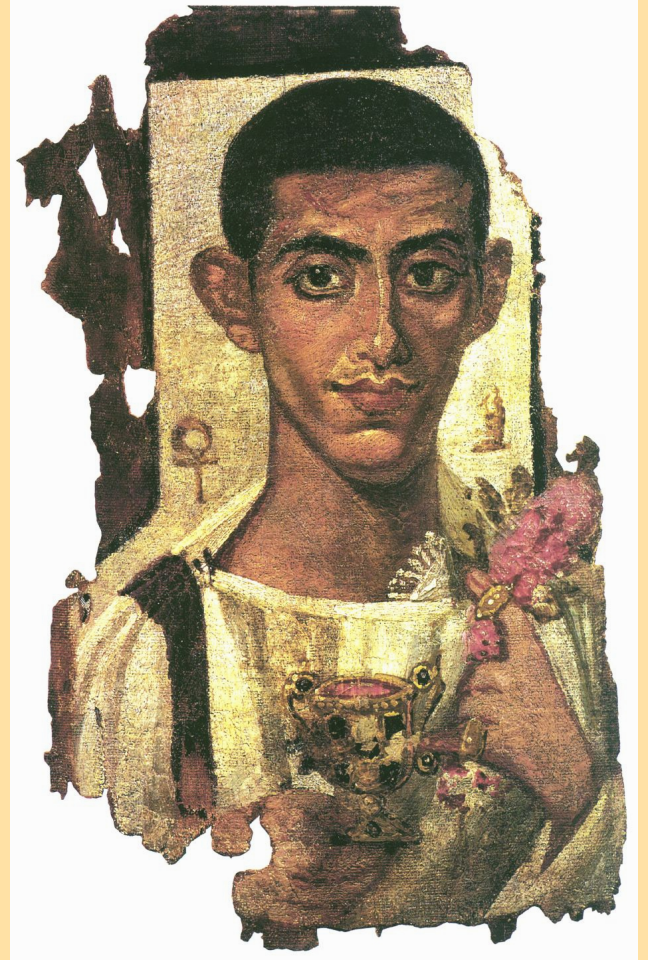
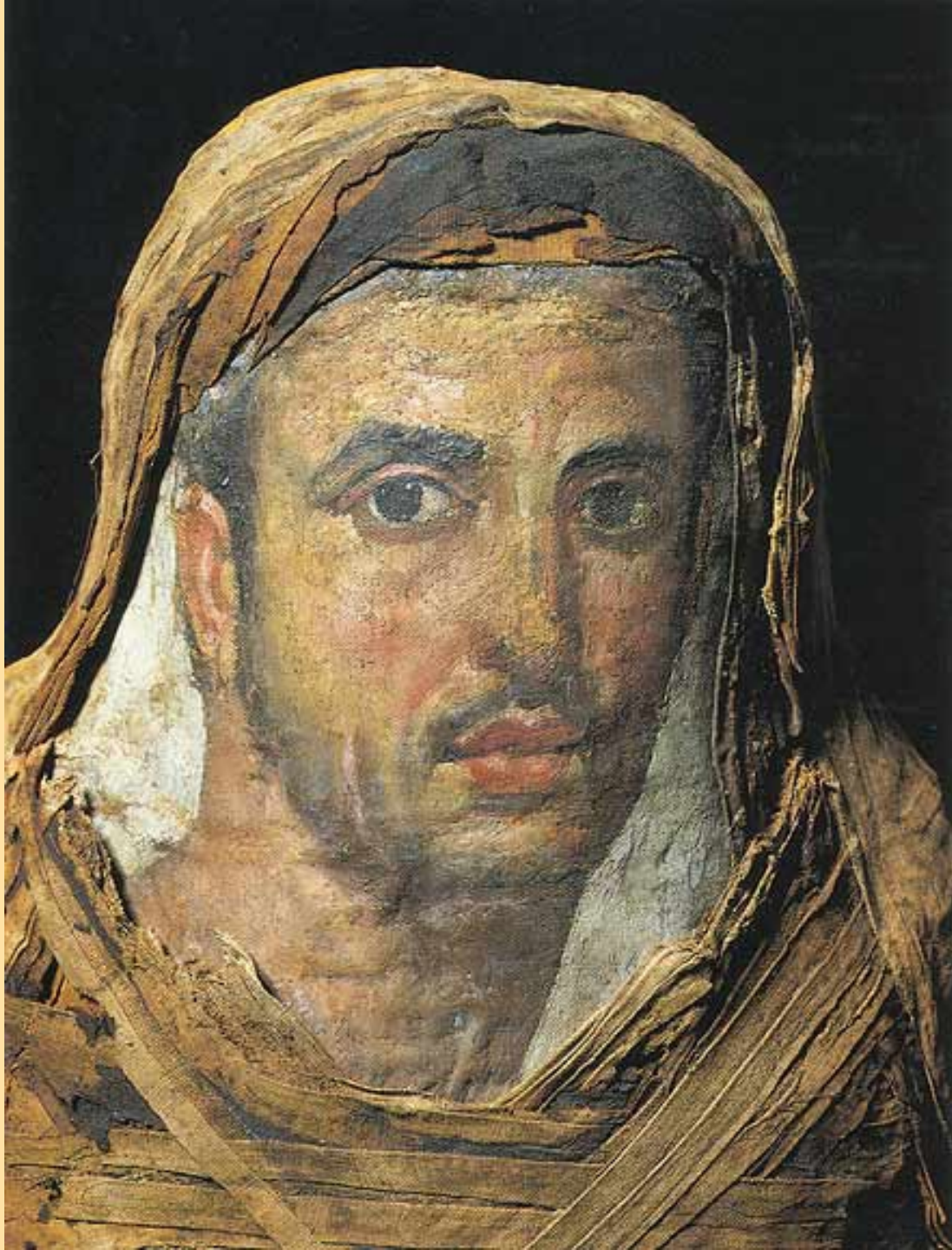
Europa
Pompeii Fresco

Hercules and the Infant Telephos
from the Basilica at Herculeneum
wall painting_70 AD.

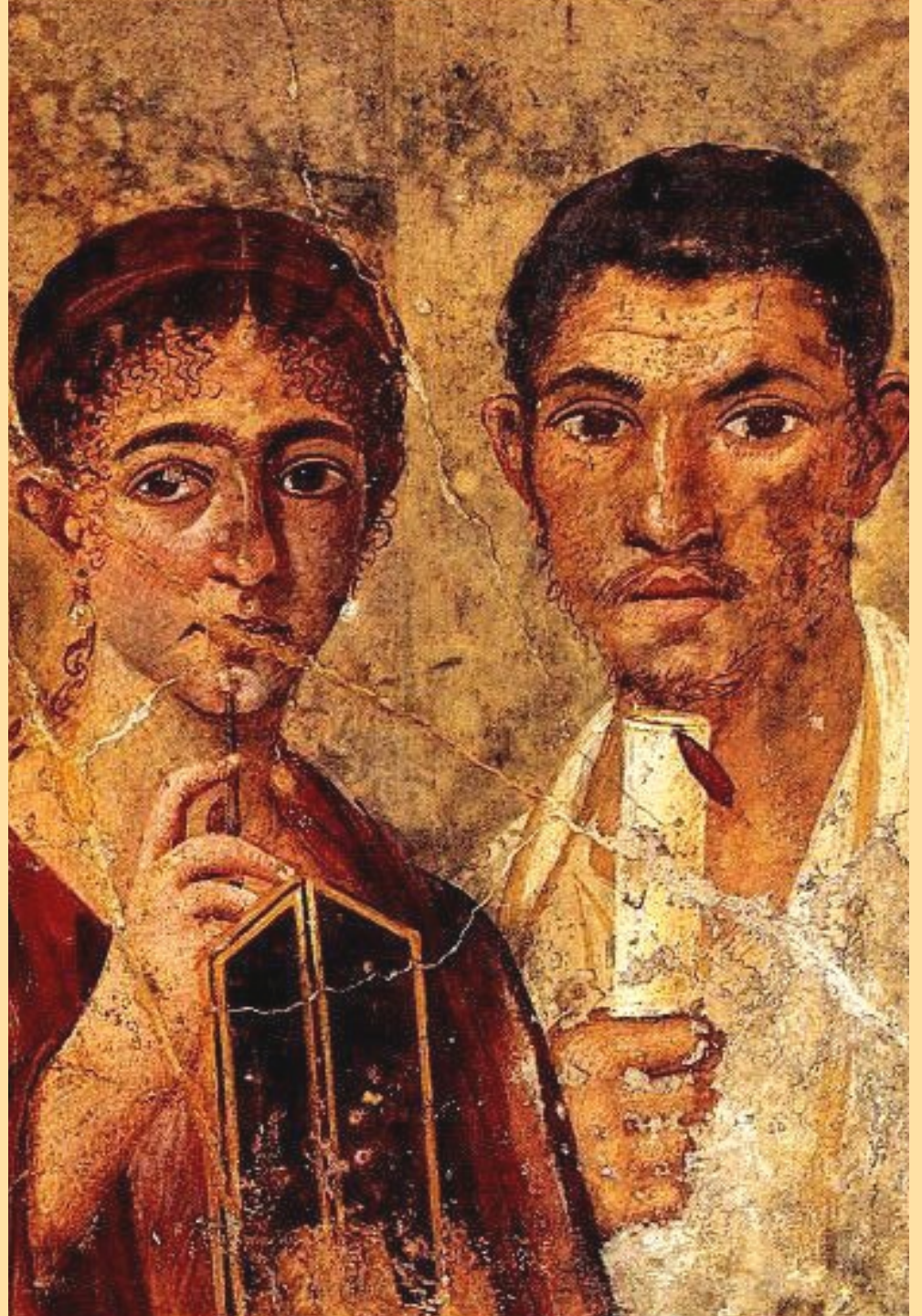

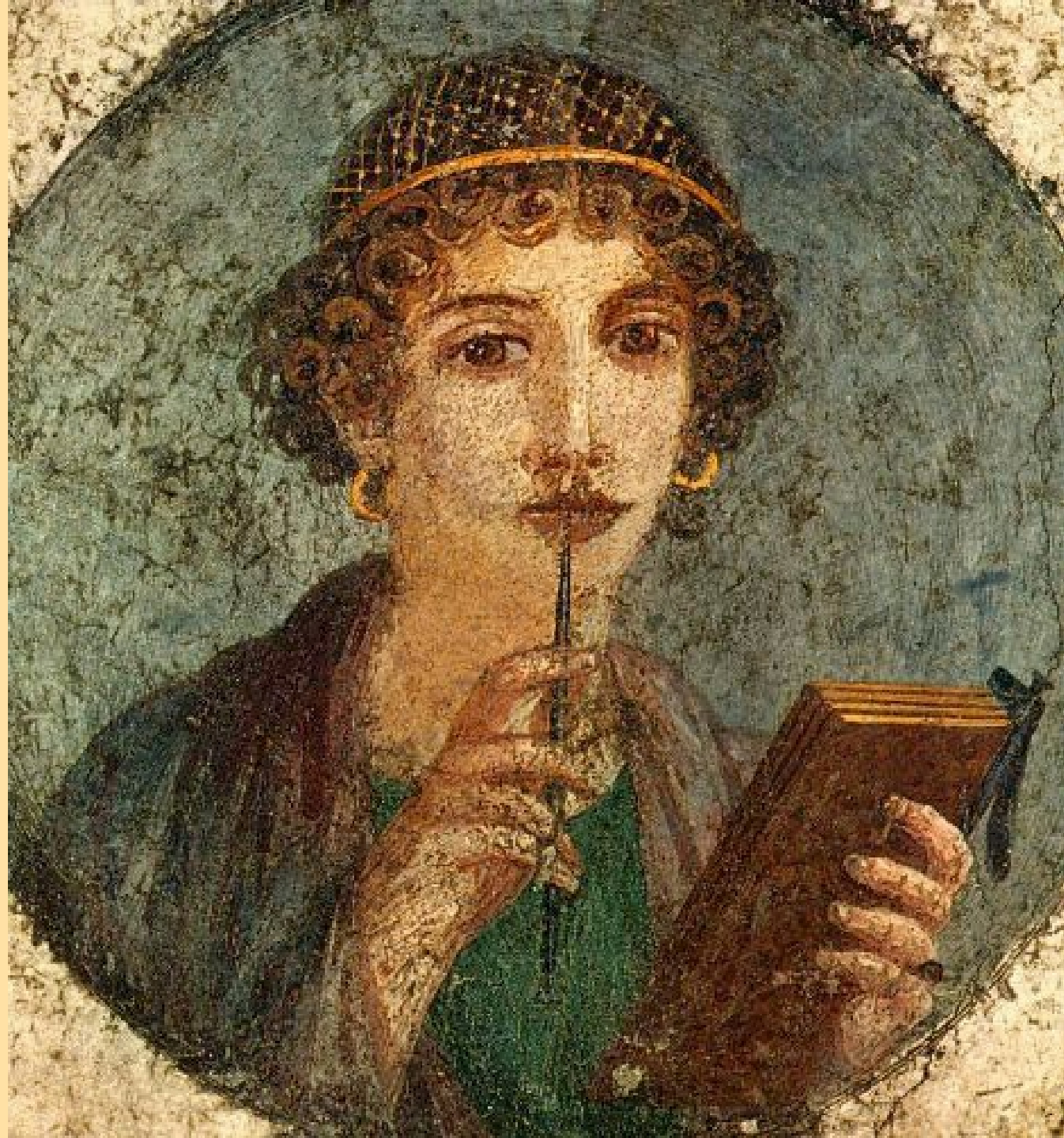
Napoli
(Museo Archeologico Nazionale)
Perseo libera Andromeda

***Funerary portrait
painted mummy case
from Fayoum
Egypt_Roman period***

**Ritratto di Paquio Proculo
e della consorte (da Pompei)**

ŘÍMSKÁ MOZAJKA

MOZAIKA

Většina pompejských podlah byla vytvořena některým druhem **mozaiky** (*opus musivum*), od toho nejprimitivnějšího až po ten nejpřepychovější. Nejstarší mozaiky ve městě byly nepochybně tvořeny z oblázků, ve 2. pol. II. stol. př. n. l. se místo oblázků používají malé hranolky, tzv. *tesserae*. To je pak mozaika kostková (*opus tessellatum*). Vzory jsou různorodější, bohatších tvarů, často geometrické, řidčeji figurální. *Tesserae* byly povětšinou z mramoru, nejčastěji z černého a bílého (**Terme Stabiane**) o velikosti 0,5 - 1 cm.

**Pompeii, house of the
Great Fountain
[casa della Fontana Grande]**

*Později byly často barevné (**Casa di P. Paquio Proculo**). Některé z nich měly jeden rozměr delší, tím byly zasazeny hlouběji do malty a zpevňovaly tak celé své okolí. Od počátku I. stol. př. n. l. se barevné kaménky stále zmenšují, jsou pravidelnější, někdy bývají nahrazeny barevným sklem - tyto mozaiky se pak užívaly i na výzdobu fontán, jako např. v **Casa della Fontana Grande***

**Pompeii - Grande Fontana
Grande Fontaine**

**Great Fountain
Grüner Springbrunnen**

*Obrazy tímto způsobem vytvářené nabyly postupně takové dokonalosti, že byly téměř k nerozeznání od skutečných maleb. Těchto mozaik bylo v Pompejích nalezeno velké množství, nejznámější a největší z nich je tzv. Alexandrova bitva z **Casa del Fauno**.*

K tomuto druhu mozaiky patří i tzv. emblémy (emblemata), které vytvářely středy u mozaik jednoduššího druhu. Tyto emblémy byly téměř čtvercové, délka strany byla něco přes 0,5 m. Někdy byly vytvářeny tak jako běžné mozaiky přímo na místě nebo mozaikářem v jeho dílně, odkud si je potom zákazníci odváželi. Proto nemohly mít emblémy velké rozměry.

Alexander mosaik aus
der Casa del Fauno in Pompeii,
Neapel, Nationalmuseum

Gatto che addenta una pernice, Mosaico. Casa del Fauno, prov. Pompei.

Napoli - Museo Archeologico Nazionale
Fregio con scena nilotica
Mosaico del I sec. a.C. da Pompei, Casa del Fauno

Particolare, fauna terrestre e marina, Mosaico, prov. Pompei, Casa del Fauno.

Mosaico pompeiano

Od I. stol. př. n. l. se podlahy zdobí barevnými dlaždicemi pravidelných tvarů (trojúhelníky, čtverce atd.), tj. deskovou mozaikou (opus sectile). Různou kombinací dlaždic vzniká velké množství krásných vzorů. V posledním období života města se tento způsob začal kombinovat s mozaikou, kdy se střední část podlahy, vytvořená z dlaždic, dotvářela mozaikovými pásy.

*Současně s předchozím typem podlahy přichází do módy opus segmentatum. Dlažba je tu vytvářena z nepravidelných úlomků kamenných dlaždic různé barvy, vzájemně pospojovaných. Řídce se v Pompejích vyskytuje dlažba zvaná opus spicatum. Je vytvořena z malých pálených cihel (jejich tloušťka bývala kolem 2 cm) postavených na užší stranu a klasovitě (parketovitě) řazených (kuchyně **Villa dei Misteri**).*

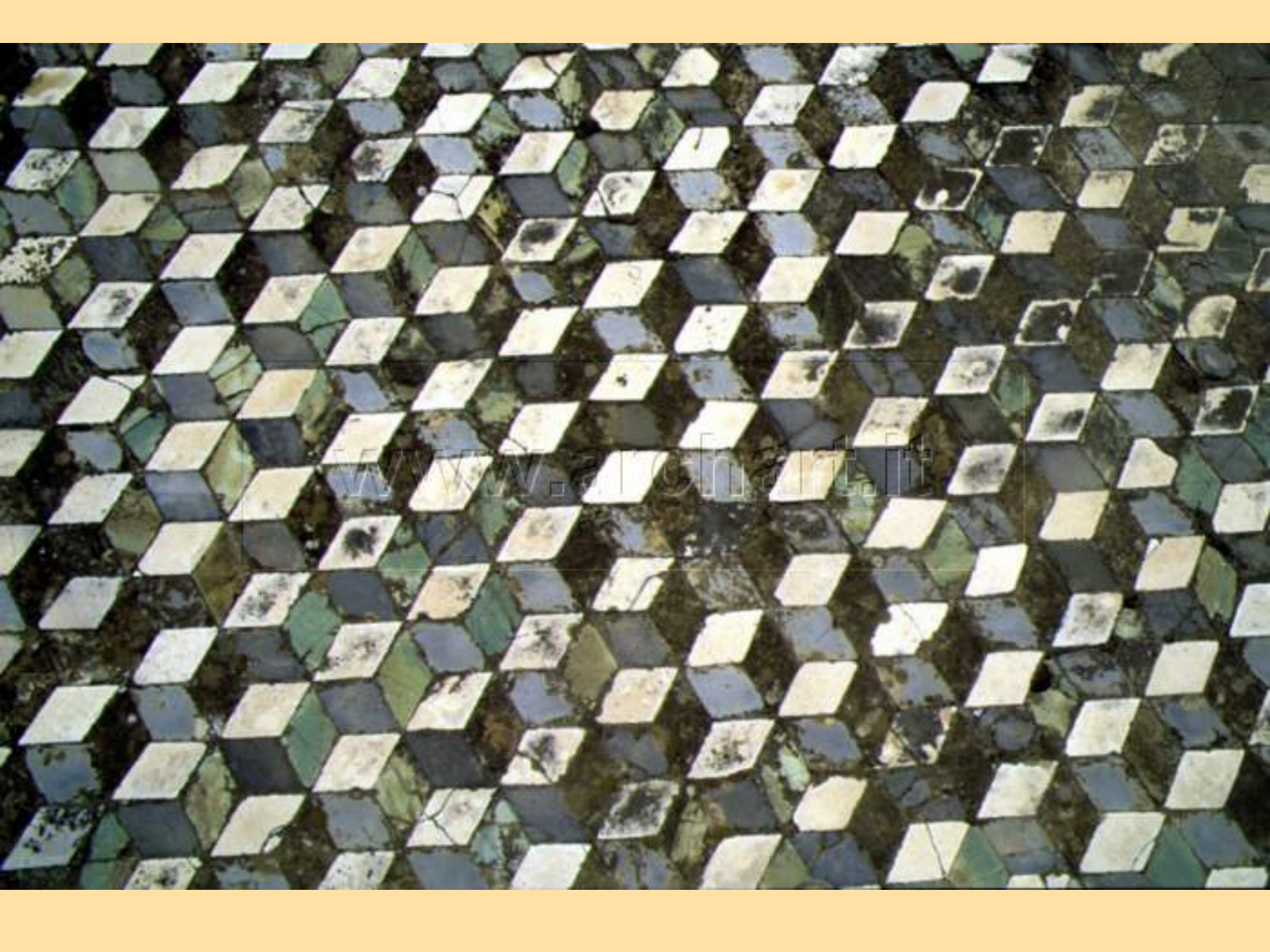

Large mosaic of Dionysus, satyrs, and maenads:
10.57 x 7 meters (1-2 million tesserae)

MOZAIKA
Hadrianova
vila

Herculaneum_haus

Zdroje:

PIOJAN, José. *Dějiny umění 1*, 1. vyd. Praha: Odeon, 1977. ISBN: 80-7176-765-4

kol. *Ilustrované dějiny světa - Úsvit civilizací*, 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN: 80-7161-016-X

kol. *Encyklopedie starověkého světa*, 1. vyd. Praha: Perfekt, 2004. ISBN: 80-8046-269-0

AUGUSTA, Pavel. a HONZÁK, František. *Jak se žilo ve starověku*, 1. vyd. Praha: Albatros, 1989

Internetové zdroje:

•<http://cs.wikipedia.org>

•<http://commons.wikimedia.org/>

•http://cs.wikipedia.org/wiki/Starov%C4%9Bk%C3%A9_%C5%99%C3%ADmsk%C3%A9_mal%C3%AD%C5%99stv%C3%AD

•<http://arthist.umn.edu/aict/html/ancient/artaeg.html>

•<http://www.ou.edu/class/ahi1113/slides/06-15.jpg>

•<http://www.ou.edu/class/ahi1113/slides/06-14.jpg>

•<http://www.arthistory.upenn.edu/smr04/101910/Slide2.jpg>

•<http://www.arthistory.upenn.edu/smr04/101910/Slide8.7.jpg>

•<http://www.arthistory.upenn.edu/smr04/101910/Slide8.8.jpg>

•<http://www.wlyceum.cz/rim/nove/yaroshyu/index.php>

•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/85/Meister_des_Portr%C3%A4ts_des_Paquius_Proculus_001.jpg/508px-Meister_des_Portr%C3%A4ts_des_Paquius_Proculus_001.jpg

•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d8/Pompejanischer_Maler_um_80_v._Chr._001.jpg/522px-Pompejanischer_Maler_um_80_v._Chr._001.jpg

•http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Ancient_Roman_paintings?uselang=cs

•<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/09/Fayum-01.jpg/466px-Fayum-01.jpg>

•http://www.vroma.org/images/mcmanus_images/maenad_satyr5.jpg

•<https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-1476cfeef302/contents/faculties/humanities/classical/images/24.jpg>

•<https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-1476cfeef302/contents/faculties/humanities/classical/images/5.jpg>

•https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-1476cfeef302/default.asp?Cmd=ViewContent&ContentID=15932&P_XSLFile=unisa/lms.xsl

•<https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-476cfeef302/contents/faculties/humanities/classical/images/4.jpg>

•<https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-1476cfeef302/contents/faculties/humanities/classical/images/27.jpg>

•<https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-1476cfeef302/contents/faculties/humanities/classical/images/22.jpg>

•<https://my.unisa.ac.za/portal/pda!/gateway/tool/d1bcd01f-763c-49b8-8520-1476cfeef302/contents/faculties/humanities/classical/images/9.jpg>